

Vroegmoderne tijd

In 1552 publiceerde de Spaanse priester Bartolomé de las Casas zijn boek *Beknopt verslag van de vernietiging van West-Indië*, waarin hij de behandeling van de inheemse volkeren van Amerika door de Spaanse veroveraars veroordeelde. De las Casas was de eerste bisschop van Chiapas, in het zuiden van Mexico.

- 2p 2 Leg uit dat de opvatting van De las Casas verklaard kan worden vanuit zijn achtergrond.

In 1596 verscheen in Amsterdam een Nederlandstalige bewerking van het boek van De las Casas (zie vraag 2) met als titel *De spiegel van de Spaanse tirannie in West-Indië*.

- 2p 3 Noem de boodschap die met de Nederlandse titel werd overgebracht en geef aan waardoor deze boodschap paste bij de politieke situatie in de Republiek omstreeks 1600.

Filips II beval in 1565 dat de maatregelen tegen ketterij in de Nederlanden streng moesten worden nageleefd. Hij bereikte met dit bevel het door hem beoogde politieke doel niet.

- 3p 4 Licht dit toe door:
- het politieke doel te noemen dat Filips II wilde bereiken met het bevel en
 - uit te leggen dat de reactie van de adel het behalen van dit doel belemmerde.

Gebruik bron 1.

Uit deze bron blijkt dat calvinisten in Utrecht in 1566 openlijk hun geloof kunnen verspreiden.

- 3p 5 Licht dit toe door:
- aan de bron twee **verschillende** manieren te ontleen waarmee de calvinisten hun geloof verspreiden en
 - zonder bron te verklaren waardoor de calvinisten juist in 1566 openlijk kunnen optreden.

Historici zijn het niet eens over welk jaartal beschouwd kan worden als het beginpunt van een zelfstandige Nederlandse staat. Hiervoor worden verschillende jaartallen genoemd, zoals:

1 1579

2 1588

- 2p 6 Geef voor elk van beide jaartallen de redenering weer waarom dat jaar beschouwd kan worden als het beginpunt van een zelfstandige Nederlandse staat.

Hieronder staan vier gebeurtenissen (a tot en met d) uit de tijd van de Nederlandse Opstand:

a De Beeldenstorm brak uit.

b Radicale calvinisten namen de macht over in veel steden in Brabant en Vlaanderen.

c Het Plakkaat van Verlatinge werd getekend.

d De stad Antwerpen werd ingenomen door Spaanse troepen onder leiding van de hertog van Parma.

Hieronder staan vijf directe gevolgen van gebeurtenissen tijdens de Nederlandse Opstand (1 tot en met 5) in willekeurige volgorde:

1 De Unie van Utrecht werd getekend.

2 Tienduizenden immigranten uit de Zuidelijke Nederlanden trokken naar Hollandse en Zeeuwse steden.

3 De Pacificatie van Gent viel uiteen.

4 De Raad van Beroerten werd ingesteld.

5 De Staten-Generaal besloten de hertog van Anjou, de broer van de Franse koning, tot vorst der Nederlanden te benoemen.

- 2p 7 Geef per gebeurtenis het daarbij passende gevolg. Noteer alleen de letters en het daarbij passende cijfer.

Let op: er blijft één gevolg over.

Gebruik bron 2.

In dit fragment leggen de Staten-Generaal uit wat hun motivatie is om het Plakkaat van Verlatinge op te stellen.

- 3p **8** Licht dit toe door aan te geven:
- zonder bron wat de opvatting is over Filips II in het begin van de Opstand en
 - met bron wat daarin is veranderd en
 - zonder bron tot welk besluit van de Staten-Generaal dit heeft geleid.

Gebruik bron 3.

In 1629 schildert Adam Willaerts op bestelling van het stadsbestuur van Dordrecht dit stadsgezicht. Het stadsbestuur laat het schilderij ophangen in de raadzaal van het stadhuis.

Hierbij passen twee beweringen:

- 1 Je kunt met dit schilderij de bloei van de Republiek op **twee** verschillende terreinen illustreren.
- 2 Het stadsbestuur wil met het ophangen van dit schilderij in het stadhuis een politieke boodschap uitdragen.

- 3p **9** Noem (bij 1), telkens met een verwijzing naar de bron, beide verschillende terreinen en noem (bij 2) de politieke boodschap die het stadsbestuur wil uitdragen.

Gebruik bron 4.

Volgens abolitionisten is slavenhandel strijdig met verlichte idealen.

- 2p **10** Ondersteun dit door, met een verwijzing naar de bron, aan te geven met welk verlicht ideaal slavenhandel strijdig is.

Vroegmoderne tijd

bron 1

In december 1566 schrijft een Utrechtse burger in een kroniek:

Door de nieuwe maatregelen is het toegestaan om preken te houden buiten de Wittevrouwenpoort, dicht bij de stad en aan de Singel, alwaar deze lieden¹⁾ een plaats hebben gekocht en die ze met zand hebben laten bestrooien zodat het ook voor de vrouwen geschikt is om te zitten. Deze plek wordt door de leden van dit kerkgenootschap nu 'de Zandkerk' genoemd. Daar werd de afgelopen dagen gepredikt en sommige overledenen werden daar begraven volgens de gebruiken en ceremonies van de leden van de Zandkerk, terwijl er bij die begrafenissen enkele Nederlandse psalmen werden gezongen. En nadat de preken waren afgelopen hebben collecteurs zich onder het volk begeven met zakjes in de hand, zodat iedereen die liefdadigheid wilde betrachten daar penningen of geld in kon doen. Ze laten daar dan brood van bakken om uit te delen aan de arme lieden die naar hun preken komen luisteren.

noot 1 Hiermee worden calvinisten bedoeld.

bron 2

Een fragment uit het Plakkaat van Verlatinge:

De Spaanse soldaten, die zich nu nog brutaler gingen opstellen, waagden het openlijk de wapens op te nemen tegen het land. Eerst probeerden ze de stad Brussel in te nemen, en de vorstelijke residentie te veranderen in een roversnest. Toen dit niet lukte, hebben ze de stad Aalst overvallen en daarna Maastricht. (...) Dit tot onuitsprekelijke schade, niet alleen van de arme inwoners, maar ook van bijna alle volkeren ter wereld, die in de stad hun koopwaar en geld hadden opgeslagen. (...)

De koning beweerde dat dit alles tegen zijn wil was gebeurd. Hij beloofde de voornaamste schuldigen te zullen straffen en liet weten dat hij van plan was voortaan in al zijn goedheid de orde en rust in het land te bewaren, zoals een vorst behoort te doen. Hij heeft echter niet alleen verzuimd hen te berechten en te straffen, maar bovendien door zijn daden laten blijken dat alles met zijn instemming (...) had plaatsgevonden.

bron 3

Een stadsgezicht van Dordrecht uit 1629, geschilderd door Adam Willaerts:

Toelichting:

Het schilderij is bijna zeven meter breed. Op de voorgrond zijn onder andere vissersboten te zien, vlotten met hout uit Duitsland, vrachtschepen en twee jachten die het Dordtse stapelrecht op de handel in ijzererts controleren.

bron 4

De Britse scheepsarts Alexander Falconbridge vaart mee aan boord van een schip dat slaven inkoopt aan de Afrikaanse kust. Hij schrijft hierover in 1788:

Toen ik werkte aan boord van een van de slavenschepen, vertelde een Afrikaanse man me dat hij op een avond was uitgenodigd om iets te drinken met een stel handelaren. Toen hij weg wilde gaan, probeerden ze hem gevangen te nemen. Aangezien hij sterk was, wist hij aanvankelijk uit hun handen te blijven. De ontsnapping mislukte echter omdat een grote hond hem te pakken kreeg en hem dwong zich over te geven. Deze beesten worden door veel handelaren gehouden, precies voor dat doel.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.